В ходе опроса обучающимся задавался вопрос о последствиях отклоняющегося поведения. Было выявлено, что многие подростки (40%) не представляют, к чему конкретно могут привести проявления отклоняющегося поведения, их ответ звучал как «ни к чему хорошему», «к чему-то плохому». 22% школьников указывают на наказание в виде лишение свободы, тюрьмы, колонии. 8% респондентов предполагают, что девиации могут послужить причинами летального исхода человека. Следует отметить, что только 2,3% опрошенных подростков указали на проблемы со здоровьем, на отвержение со стороны общества, аморальность и деградацию личности.

Поскольку тема профилактики отклоняющегося поведения актуальна, в ходе опроса мы пытались рассмотреть ее более детально. С этой целью педагогам был задан вопрос: «Какие меры профилактики и коррекции девиантного поведения детей и подростков вы используете чаще всего в своей работе?». Полученные материалы показывают, что педагоги включают детей в интересную, социально-полезную деятельность (62%), проводят индивидуальные беседы с родителями трудных детей (58%), рассматривают проблему отклоняющегося поведения на классных часах, (50%), осуществляют индивидуальную работу с трудными детьми (45%), проводят родительские собрания, посвященных проблеме девиантного поведения (43%). Отметим, что 27% респондентов прибегают к использованию возможностей социальных сетей. И только 5% педагогов разрабатывают индивидуальные программы развития и воспитания обучающихся (13%).

Заключение. Проведенное эмпирическое исследование подтвердило предположение автора о том, что у подростков качественно другое видение форм и причин подростковой девиантности, нежели чем у педагогов. Полученные результаты побуждают к размышлению о необходимости разработки и реализации новых направлений, форм, общих воспитательных, дифференцированных и личностно-ориентированных стратегий профилактики девиантного поведения несовершеннолетних.

Список использованной литературы:

1 Змановская, Е. В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е.В. Змановская – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 288 с.

2 Клейберг, Ю.А. Психология девиантного поведения: учебное пособие для вузов / Ю.А. Клейберг. – М.: Просвещение, 2003. – 154 с.

3 Кон, И. С. Открытие «Я» / И.С. Кон. – М : Политиздат, 1978. – 367 с.

УДК 327.7

КАМУНІКАЦЫЙНАЯ ДЭСТАБІЛІЗАЦЫЯ ЯК ПРАЯВА НОВЫХ ІНФАРМАЦЫЙНЫХ РЭАЛІЙ

С.В. Венідзіктаў

Магілёў, Магілёўскі інстытут Міністэрства ўнутраных спраў

(e-mail: venidiktov@institutemvd.by)

Анатацыя. У артыкуле асэнсаваны наступствы актуальнай трансфармацыі глабальнай інфармацыйнай (медыйнай) прасторы. Прааналізаваны прычыны камунікацыйнай дэстабілізацыі: несупадзенне палітычных і інфармацыйных межаў, камунікацыйны разрыў грамадства і дзяржавы, змяненне ролі аб'екта традыцыйнай палітыкі і тыпу спажывання інфармацыйнага прадукту. Умовай забеспячэння інфармацыйнай бяспекі названа фарміраванне «інфармацыйнага імунітэту» аўдыторыі СМІ.

Ключавыя словы: камунікацыя, інфармацыя, СМІ, Інтэрнэт, дэстабілізацыя, фальсіфікацыя, медыяадукацыя.

Репозиторий ВГУ

S.V. Venidiktov

COMMUNICATION DESTABILIZATION
AS A MANIFESTATION OF NEW INFORMATION REALITIES

Mogilev, Mogilev Institute of the Ministry of Internal Affairs

Summary. The article discusses the consequences of the current transformation of the global information (media) space. The causes of communication destabilization are analyzed: the discrepancy between political and information boundaries, the communication gap between society and state, a change in the object's role of traditional politics, and in the type of consumption of an information product. The formation of «information immunity» of media audience is called a condition for ensuring information security.

Keywords: communication, information, mass media, Internet, destabilization, falsification, media education.

Уводзіны. Падобна да таго, як другая палова XX ст. адзначылася досыць балючым перадзелам сусветнага палітычнага ландшафту, змяненнем сістэмы эканамічных зносін, фарміраваннем сучаснага тыпу грамадства спажывання, першая чвэрць XXI ст., безумоўна, увойдзе ў гісторыю як эпоха перадзелу прасторы камунікацыйнай, канчатковага сцвярджэння новай ролі асобы ў інфармацыйным грамадстве, што вядзе да развіцця сістэмнай напружанасці. Трансфармацыя глабальнай інфармацыйнай (медыйнай) прасторы і перадзел сфер уплыву павялічваюць рызыку канфліктаў і ўзнікнення крызісных сітуацый як на міждзяржаўным узроўні, у межах нацыянальных дзяржаў, так і на ўзроўні індывідуальнага спажывання інфармацыі.

Матэрыялы і метады даследавання. У артыкуле тэзісна адлюстраваны вынікі аналізу актуальных з'яў у сучаснай інфармацыйнай прасторы, якія вядуць да крызісу камунікацыйнай сферы. З выкарыстаннем метаду сістэмнага аналізу прапанаваны шляхі пераадолення дэструктыўных з'яў на розных узроўнях.

Вынікі даследавання і іх абмеркаванне. Лічым, што адна з аб'ектыўных прычын камунікацыйнай дэстабілізацыі – несупадзенне палітычных межаў з межамі інфармацыйнымі, выкліканае камунікацыйнай глабалізацыяй. У такой сітуацыі любая, нават палітычна ўстойлівая і эканамічна стабільная дзяржава знаходзіцца ў зоне рызыкі страты інфармацыйнага суверэнітэту, умяшальніцтва ў фарміраванне нацыянальнага парадку дня, укаранення ў грамадска-палітычным дыскурсе сістэмы ілжывых уяўленняў і ўстановак. Падобныя з'явы выявіліся ў Рэспубліцы Беларусь у другой палове 2020 г. і прывялі да ўзнікнення досыць сур'ёзнага ўнутрыпалітычнага крызісу.

Іншая аб'ектыўная прычына, на наш погляд, – камунікацыйны разрыў паміж сучасным грамадствам і дзяржавай, няздольнасць палітычнай сістэмы забяспечыць нацыянальную кансалідацыю ва ўмовах інфармацыйнага плюралізму. Не беручы да ўвагі актуальныя ўяўленні аб гібрыдных войнах і інфармацыйным тэрарызме (гвалтоўным прапагандысцкім уздзеянні на свядомасць, якое пазбаўляе аўдыторыю магчымасці крытычна ацэньваць масавую інфармацыю), адзначым заканамернасць: сфера традыцыйных палітычных адносін, заснаваная на дасягненні лаяльнасці электаральнай большасці, у інфармацыйным полі новага тыпу паўстае надзвычай размытай. Палітычная лаяльнасць, якая звычайна выяўлялася ў здзяйсненні сацыяльна значных дзеянняў у offline-прасторы, цяпер усё больш залежыць ад ацэнак і каментараў у online-асяроддзі, што не мае нацыянальных межаў, існуе аўтаномна ад сістэмы дзяржаўнага рэгулявання. Для Рэспублікі Беларусь відавочнай ілюстрацыяй названай заканамернасці з'яўляецца імклівы рост аўдыторнага ўплыву telegram-каналаў, выцясненне імі з традыцыйнай зоны ўплыву тэлевізійных і друкаваных СМІ, а таксама зарэгістраваных сеткавых выданняў. Вынікам гэтага стала якаснае змяненне тыпу спа-

Рэпазіторый ВДУ

жывання інфармацыйнага прадукту: а) замена аналітыкі лозунгамі; б) страта даверу да складанага для бытавога ўзроўню разумення палітычнага кантэнту; в) скарачэнне часу на спажыванне адзінкавай навіны, як следства – пэўны рэдукцыянізм; г) рост аўдыторнай патрэбы ў бесперапыннай актуалізацыі стужкі навін; д) адмова ад крытычнага ўспрымання на карысць павелічэння спажывання мультымедыйнага кантэнту; е) кліпавасць і фрагментаванасць інфармацыі і такі ж характар яе засваення аўдыторыяй; ж) змена пазіцыі аўдыторыі з «нейтральнага чытача» на «актыўнага гледача».

Трэцяя перадумова крызісу ў інфармацыйнай сферы – беспаваротнае змяненне ролі аб'екта палітыкі – грамадзяніна, які з набыццём статусу «чалавека медыйнага», «чалавека інфармацыйнага» набыў характарыстыкі не толькі камунікацыйнай, але і палітычнай суб'ектнасьці. Грамадзянін мае доступ да інтэрнэт-прасторы, што патэнцыйна дае яму магчымасць уплываць на інфармацыйную павестку дня праз стварэнне паведамленняў, рэагаванне на іх, уключэнне ў абмеркаванне, падтрымку альбо адмаўленне, салідарызацыю альбо пратэст. Даследчыкі сучаснай камунікацыйнай сферы кажуць пра феномен зняцця сацыяльных забаронаў, сацыяльнай «разняволенасці» інтэрнэт-карыстальнікаў, якія валодаюць скажонымі ўяўленнямі пра ўласную ананімнасць і беспакаранасць. Заўважым, што перыяд адноснай ананімнасці ў Сеціве сапраўды існаваў, хоць і вельмі непрацяглы час, а «віртуальная асоба» досыць хутка набыла суб'ектную самадастатковасць, замацаваную у тым ліку на ўзроўні прававой адказнасці.

У цяперашні час парог уваходжання ў лік лідэраў меркаванняў праз Інтэрнэт надзвычай нізкі, мала залежыць ад фінансавых уліванняў, знешняй падтрымкі, прафесійнай кваліфікацыі і іншых традыцыйных фактараў. Прамы кантроль дзяржавы над гэтай сферай немагчымы – рэальным уяўляецца толькі ўзаемадзеянне з ёй, вызначэнне прававых норм і рэгуліраванне ў іх межах, а таксама садзейнічанне павышэнню агульнай медыяінфармацыйнай культуры насельніцтва. Апошні напрамак, на наш погляд, з'яўляецца найбольш перспектыўным, дазваляючы сфарміраваць аўдыторыю, здольную ажыццяўляць інфармацыйную дзейнасць на якасна іншым узроўні, супрацьстаяць дэструктыўнаму ўплыву ў медыяпрасторы. У гэтай сувязі звернем увагу на заканамернасць: так званыя «каляровыя рэвалюцыі», якія ў XXI ст. неаднаразова прыводзілі да кардынальнага змянення сацыяльна-палітычных сістэм, нязменна адбываліся ў дзяржавах з нізкім узроўнем інфармацыйнай культуры насельніцтва.

Як натуральны працэс адзначым таксама тэндэнцыю шматвектарнасці наступстваў эвалюцыі інтэрнэт-апасродкаванай камунікацыі. Можна сцвярджаць, што любыя інфармацыйна-камунікатыўныя тэхналогіі (напрыклад, накіраваныя на масавае распаўсюджванне паведамленняў, фарміраванне грамадскай думкі, адцягненне ўвагі аўдыторыі, нейтралізацыю непажаданага дыскурсу, мабілізацыю грамадскасці, кансалідацыю аўдыторыі, выражэнне грамадзянскага непадпарадкавання альбо пратэсту і інш.) рана ці позна становяцца часткай палітычных тэхналогій, накіраваных на зацвярджэнне інтарэсаў камунікатара і падрыў устойлівасці апанентаў. Тут важна разумець нейтральны, непалітызаваны па сваёй сутнасці характар базавых тэхналогій масавай камунікацыі: дэструктыўнасць яны набываюць у працэсе рэалізацыі, зыходзячы з мэт камунікатара і зместу палітычнага дыскурсу. Напрыклад, салідарызацыя праз сацыяльныя сеткі можа з'яўляцца інструментам пераадолення гуманітарнага крызісу ва ўмовах пандэміі COVID-19, у іншых умовах – уяўляе пагрозу ўзнікнення масавых беспарадкаў, справакаваных крызісам палітычнай улады.

Умовай для рэцэпцыі дэстабілізуючай інфармацыі, якая не адпавядае крытэрыям аб'ектыўнасці і сацыяльнай значнасці, з'яўляецца фарміраванне ў грамадзян стану незадаволенасці грамадска-палітычнай рэальнасцю. Гэта стварае ўмовы для пошуку альтэрнатыўных меркаванняў, зніжае здольнасць да крытычнага ўспрымання фактаў і меркаванняў і ўстойлівасць да маніпуляцыі свядомасцю, шматразова павялічвае

Репозиторий ВГУ

ўспрымальнасць да негатыўнага ўплыву. Рэсурсы, якія ствараюць для грамадзян магчымасць абмену думкамі, размяшчэння інфармацыі (больш аператыўнага, чым у афіцыйных СМІ) ва ўмовах інфармацыйнага супрацьстаяння ператвараюцца з інструмента фарміравання грамадскага дыскурсу ў інструмент сацыяльнай агрэсіі. Відавочны прыклад – трансфармацыя накіраванасці і задач сеткавых супольнасцей з нейтральных «клубаў па інтарэсах» у палітычна актыўныя пратэстныя рухі, палітызаваныя і агрэсіўна настроеныя [3].

Нават ва ўмовах інфармацыйнага нейтралітэту, адмовы ад адкрытага ці схаванага супрацьстаяння вонкавым ці ўнутраным апанентам дзяржава павінна ствараць сістэму абароны сваёй медыйнай прасторы. На заканадаўчым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь гэтая задача вырашаецца прынятай Канцэпцыяй інфармацыйнай бяспекі (2019 г.). У Канцэпцыі прыводзіцца вызначэнне інфармацыйнай бяспекі: «стан абароненасці збалансаваных інтарэсаў асобы, грамадства і дзяржавы ад знешніх і ўнутраных пагроз у інфармацыйнай сферы» [1]. На арганізацыйна-тэхнічным узроўні бяспека шмат у чым вызначаецца здольнасцю дзяржавы супрацьстаяць мэтанакіраванай інфармацыйнай агрэсіі, якая мае схаваны, неафіцыйны характар. Неабходна адрозніваць два напрамкі інфармацыйнага ўздзеяння: адкрытая актыўнасць у Сеціве, прадстаўленая каналамі на відэахостынгах, групамі ў сацыяльных сетках і мэсанджарах і да т. п., а таксама закрытыя масавыя рэсурсы, якія забяспечваюць камунікацыю маргіналізаваных сацыяльных структур.

Дзейсны метад барацьбы з фальсіфікацыяй інфармацыі ў telegram-каналах і іншых ананімных крыніцах – раскрыццё рэальных сацыяльна-палітычных сіл, якія стаяць за імі, іх інтарэсаў і выгод, г. зн. ліквідацыя фактару ананімнасці. Пры гэтым прынцыпы свабоднага і адкрытага Інтэрнэту не парушаюцца: прастора для дыялогу не блакіруецца, заканадаўчых забарон на выкарыстанне інфармацыйна-камунікацыйных рэсурсаў не ўводзіцца. Адзінае натуральнае абмежаванне звязана з неабходнасцю захавання канстытуцыйных норм, заканадаўства ў сферы масавай інфармацыі, актуалізацыі прынцыпаў прававой і сацыяльнай адказнасці за свядомае скажэнне дадзеных альбо маніпуляцыю свядомасцю аўдыторыі, якая мае негатыўныя наступствы на розных узроўнях (індывідуальным, групавым, дзяржаўным). У такіх умовах шматразова ўзрастаюць патрабаванні да кампетэнтнасці і адказнасці аўтарытэтных традыцыйных СМІ (тэлебачання і прэсы), у першую чаргу, дзяржаўных. У выпадку выкарыстання імі сіметрычных прапагандысцкіх тэхналогій, прыёмаў дыскрэдытацыі апанентаў, пагарды інтарэсамі аўдыторыі эфект фальсіфікацыі толькі ўзмацняецца.

Заключэнне. Мяркуем, што абавязковай умовай забеспячэння інфармацыйнай бяспекі з'яўляецца фарміраванне «інфармацыйнага імунітэту» грамадзян – індывідуальнай устойлівасці да непажаданага медыйнага ўздзеяння. Гэта магчыма толькі ў выпадку дасягнення значнай часткай грамадства досыць высокага ўзроўню медыяінфармацыйнай (медыйнай) граматнасці [2]. Падобна да таго, як традыцыйная граматнасць ў свой час стала важкім аргументам на карысць дэмакратызацыі, пераадолення маніпуляцыі грамадствам з боку рэлігійных і палітычных сіл, медыйная граматнасць з'яўляецца ўмовай нейтралізацыі інфармацыйнай агрэсіі, немагчымасці ўкаранення ў масавую свядомасць палітычных ідэй і установак, а таксама рэалізацыі незалежных палітычных паводзін і ажыццяўлення грамадзянскага выбару. Фарміраванне медыйнай граматнасці магчыма выключна ў выпадку скаардынаванай дзейнасці дзяржавы, адукацыйнай сістэмы, арганізацый грамадзянскай супольнасці і СМІ, зацікаўленых у новым тыпе інфармацыйных адносін у соцыуме.

Репозиторий ВГУ

Спіс выкарыстаных крыніц

1 О Концепции информационной безопасности Респ. Беларусь : Постан. Сов. Безоп. Респ. Беларусь от 18 марта 2019 г. № 1 // Консультант Плюс : Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2020.

2 Венидиктов, С. В. Информационное взаимодействие в интеграционных формированиях : структурно-функциональная характеристика пространства медиакоммуникации: монография / С. В. Венидиктов. – Могилев : Могилев. институт МВД, 2019. – 176 с.

3 Седых, Т. Н. Теория «непрямых боевых действий» и возможности ее применения в современных условиях / Т. Н. Седых // Манускрипт. – 2020. – Т. 13. – Вып. 2. – С. 125–130.

УДК 159.9

ОТНОШЕНИЯ «ВЗРОСЛЫЙ–РЕБЕНОК» В КОНТЕКСТЕ ВОСПИТАТЕЛЬНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРАКТИК: ПСИХОИСТОРИЧЕСКИЙ ВЗГЛЯД

С.Г. Доронина
Минск, Институт философии НАН Беларуси
(e-mail: svetadoris@mail.ru)

Аннотация. В статье проводится историческая реконструкция и анализ отношений «взрослый-ребенок» в западной культуре, позволившие выявить закон диалектического развития взрослых и детей, психологические различия которых являются основным критерием их дифференциации. С опорой на концепцию психоистории Ллойда Демоза, автор выдвигает гипотезу о существовании связи между атрибутивными представлениями взрослых о детях и формирующимися на их основании воспитательно-образовательными практиками.

Ключевые слова: проективная идентификация; стиль воспитания; отношения «взрослый-ребенок»; диалектическое развитие; диалогические взаимоотношения.

S.G. Doronina

ADULT-CHILD RELATIONSHIP IN THE COTEX OF EDUCATIONAL AND EDUCATIONAL PRACTICES: A PSYCHHISTORICAL VIEW

Minsk, Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Belarus

Summary. The author of the article conducts a historical reconstruction of the «adult-child» relationship in Western culture. As a result of a reflexive understanding of the results, firstly, the law of dialectical development of adults and children was revealed, and secondly, the fact of the connection between the psychological differences between a child and an adult, which underlies their differentiation. Based on the concept of psychohistory of Lloyd Demoz, the author puts forward a hypothesis about the existence of a connection between the attributive ideas of adults about children and the styles of upbringing and educational practices that form on their basis.

Keywords: projective identification; parenting style; adult-child relationship; dialectical development; dialogical relationships.

Одна из классификаций, описывающая исторические формы отношений «взрослый-ребенок», представлена американским психологом и историком Ллойдом Демозом в его психоисторической концепции [1]. Согласно этой концепции, способы историко-психологической реакции взрослого на ребенка зависят от скорости протекания психогенной эволюции, обусловленной историческим и социально-культурным контекстом.

Репозиторий ВГУ